

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Кафедра історії та археології

Затверджено на засіданні кафедри історії та археології
завідувач кафедри С.І. Пачев
протокол № 1 від 02.09.2024 р.

Назва освітнього компонента <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	ЦИВІЛІЗАЦІЯ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА <i>Вибірковий</i>
Рівень вищої освіти	доктор Phd
Назва спеціальності	032 Історія та археологія
Назва освітньої програми	Історія та археологія
Рік викладання Семестр	2024-2025/ непарний (3) семестр / 2 курс
Викладач	Ситник Олександр Миколайович, професор, доктор історичних наук, професор кафедри історії та археології
Посилання на профайл викладача	http://geo.mdpu.org.ua/prirodnicho-geografichnij-fakultet/kafedra-istoriyi/sklad-kafedri-istoriyi/sitnik-oleksander-mikolajovich/ https://www.webofscience.com/wos/op/publications/summary
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок) з викладачем	+380972139300 Sytnyk_Oleksander@mspu.edu.ua Онлайн-консультації: через систему центру освітніх дистанційних технологій, Viber,
Сторінка освітнього компоненту на сайті ЦОДТ	http://www.dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=4602

АНОТАЦІЯ

Оволодіння програмою освітнього компоненту «Цивілізація в історії людства» спрямоване на визначення основних закономірностей та особливостей світового цивілізаційного процесу, специфіки окремих цивілізацій, поглибленому вивченні місця та ролі в історії людства найбільш важливих цивілізацій, які існували раніше чи продовжують існувати й нині. Він охоплює величезний період – від появи перших стратифікованих суспільств до нашого часу.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета викладання освітнього компоненту «Цивілізація в історії людства» полягає в наданні здобувачам загальних уявлень про цивілізаційний підхід до історії людства та сьогодення, основні складові цивілізаційної приналежності країн і народів, сформувати навички класифікації та типології суспільств за цивілізаційними ознаками. У межах курсу основна увага приділена вивченню головних проблем, що торкаються цивілізаційного протистояння, зіткнення цивілізацій унаслідок перетворення біполярного світу на однополюсний і згодом на багатополісний, а також питанням цивілізаційної самоідентифікації. Предметом вивчення курсу є вивчення основних цивілізаційних теорій, їх суті, а також історії цивілізацій, які існують і сьогодні та міжнародні, культурні, наукові відносини між ними.

- розкриття суті і механізму історичних процесів, які проходили у світовій історії, як, коли і за яких обставин формувалися цивілізації та які етапи розвитку проходять;
- з'ясування специфіки політичного та соціально-економічного розвитку кожної цивілізації у різні історичні періоди, аналізі впливу ідеологічних напрямів на ментальність, культуру, традиції народів різних цивілізацій;
- допомогти здобувачам опанувати методи й методологію наукового пошуку.

Перелік компетентностей, які набуваються під час опанування освітнього компонента

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність до системного наукового світогляду, вміння його використання у своїй професійній діяльності;

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

Спеціальні (фахові, предметні компетентності) (ФК)

ФК1. Знання та розуміння основних історичних подій і процесів вітчизняної та світової історії;

ФК6. Здатність застосовувати на практиці принципи комплексного дослідження в історії, археології та в інших допоміжних історичних дисциплінах;

ФК7. Здатність планувати й підготовлювати різні типи занять з історичних дисциплін та уміння використання сучасних технологій навчання.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН7. Розуміння основних напрямків розвитку сучасної системи вищої освіти;

ПРН9. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у своїй науковій діяльності, організації та проведенні навчальних занять, управлінні науковими проектами тощо;

ПРН10. Здатність професійно стежити за новітніми вітчизняними та світовими науковими публікаціями, для використання їх у своїй науковій та педагогічній діяльності;

ПРН11. Вміння здійснювати аналітичний підхід до дослідження різних галузей історичної науки та археології;

ПРН12. Здатність професійної орієнтації у політичних подіях та основних напрямках історичного розвитку світової та вітчизняної історії.

Soft Skills, які формуються в освітньому компоненті

1. Здатність розв'язувати проблеми

2. Винахідливість
3. Критичне мислення
4. Комунікативні навички
5. Самоаналіз і саморефлексія
6. Уміння формувати власну думку та приймати рішення
7. Презентаційні навички (самопрезентація, уміння вести переговори).

КОМПЕТЕНТНОСТІ, НАПРАВЛЕНІ НА ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

8. Якісна освіта
9. Мир та справедливість
10. Партнерство заради сталого розвитку

ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота	Всього (годин, кредитів)
Кількість годин Денна форма	30	14	76	120 / 4 кр.
Кількість годин Заочна форма	30	14	76	120 / 4 кр.

Підсумковий контроль – залік

ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

У ході навчальних занять заохочується: активне залучення здобувачів до процесу розгляду, обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань; формування творчого простору задля вдосконалення практичних навичок і вмінь роботи з історичними та історіографічними джерелами й розвитку світоглядної свідомості історичного мислення. При цьому, пріоритетним є дотримання студентоцентрованого підходу та врахування, при оцінюванні, пізнавальної активності й креативності здобувачів.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій.

При опануванні курсу необхідним є дотримання принципів академічної доброчесності. Виконання робіт здобувачами має бути оригінальним, з власними елементами дослідницького мислення. Відсутність посилань на використані джерела, копіювання, фабрикація, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших здобувачів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс Центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем	Кількість годин, денна форма				Кількість годин, заочна форма				Рекомен- дована література
	л	пр	ср	всього	л	пр	ср	всього	
Тема 1. Курс «Цивілізація в історії людства» як освітньо-наукова дисципліна	4	2	14	20	4	2	14	20	1-7
Тема 2. Цивілізації Стародавнього Сходу	6	4	10	20	4	2	14	20	
Тема 3. Ранні європейські протоцивілізації	6	2	12	20	6	2	12	20	
Тема 4. Античні та середньовічні цивілізації	6	2	12	20	6	2	12	20	
Тема 5. Доіндустріальна цивілізація	4	2	14	20	6	4	10	20	
Тема 6. Сучасна світова цивілізація	4	2	14	20	4	2	14	20	
Всього	30	14	76	120	30	14	76	120	

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Тема 1. Курс «Цивілізація в історії людства» як освітньо-наукова дисципліна

Визначення явища «цивілізація». Сутність цивілізаційного підходу. Поняття цивілізаційних циклів. Сучасні цивілізаційні теорії. Характеристика сутності історіософії. Закони історії та закономірності історичного розвитку людства. Дискурс з приводу прабатьківщини людства. Археологічна періодизація історії людської цивілізації (палеоліт, мезоліт, неоліт, доба металів).

Тема 2. Цивілізації Стародавнього Сходу

Значення «річкових» цивілізацій в історії людства. Месопотамська цивілізація. Давньоєгипетська цивілізація. Давньоіндійська цивілізація. Давньокитайська цивілізація. Японсько-Далекосхідна цивілізація. Цивілізаційні утворення у вигляді військових імперій: Ассирія, Хетська держава, Персидська держава.

Тема 3. Ранні європейські протоцивілізації

Неолітична революція – як основа цивілізаційного процесу. Цивілізаційний аспект культур Кукутені-Трипілля. Кельтська цивілізація. Цивілізаційний простір готів. Український цивілізаційний простір.

Тема 4. Античні та середньовічні цивілізації

Становлення античної цивілізації. Давньогрецька цивілізація. Велика Грецька колонізація. Міста-поліси – як перші осередки цивілізаційного руху та утворення полісного цивілізаційного простору. Етруски. Елліністична цивілізація. Давньоримська цивілізація. Середньовічна Європа. Нормани-вікінги. Середньовічний Схід. Ісламська цивілізація. Візантійська цивілізаційна модель.

Тема 5. Доіндустріальна цивілізація

Доба «Епоха великих географічних відкриттів» та її значення. Особливості розвитку раннього капіталізму у Західній та Східній Європі. Поняття «промислового перевороту» та його значення в історії світових цивілізацій. Становлення капіталістичних відносин Східній Азії.

Тема 6. Сучасна світова цивілізація

Становлення основних цивілізації сучасного світу. Особливості розвитку західноєвропейської цивілізації та Сполучених Штатів Америки й Канади. Цивілізації Східної та Південно–Східної Азії. Постіндустріальна (інформаційна) цивілізація. Цивілізаційні виміри українського суспільства.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1	Написання есе 1 «Цивілізаційний аспект культур Кукутені-Трипілля»
2	Написання есе 2 «Цивілізаційний простір норман-вікінгів»
3	Написання есе 3 «Цивілізаційні виміри українського суспільства»

Детальний опис завдань до самостійної роботи представлений на сайті ЦОДТ

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поняття «цивілізація». Сутність цивілізаційного підходу. Поняття цивілізаційних циклів. Сучасні цивілізаційні теорії. Характеристика сутності історіософії. Закони історії та закономірності історичного розвитку людства. Дискурс з приводу праатьківщини людства. Археологічна періодизація історії людської цивілізації.

Значення «річкових» цивілізацій в історії людства. Месопотамська цивілізація. Давньоєгипетська цивілізація. Давньоіндійська цивілізація. Давньокитайська цивілізація. Японсько-Далекосхідна цивілізація. Цивілізаційні утворення у вигляді військових імперій: Ассирія, Хетська держава, Персидська держава.

Неолітична революція – як основа цивілізаційного процесу. Цивілізаційний аспект культур Кукутені-Трипілля. Кельтська цивілізація. Цивілізаційний простір готів. Український цивілізаційний простір.

Становлення античної цивілізації. Давньогрецька цивілізація. Велика Грецька колонізація. Міста-поліси – як перші осередки цивілізаційного руху та утворення полісного цивілізаційного простору. Етруски. Елліністична цивілізація. Давньоримська цивілізація. Середньовічна Європа. Нормани-вікінги. Середньовічний Схід. Ісламська цивілізація. Візантійська цивілізаційна модель.

Доба «Епоха великих географічних відкриттів» та її значення. Особливості розвитку раннього капіталізму у Західній та Східній Європі. Поняття «промислового перевороту» та його значення в історії світових цивілізацій. Становлення капіталістичних відносин Східній Азії.

Становлення основних цивілізації сучасного світу. Особливості розвитку західноєвропейської цивілізації та Сполучених Штатів Америки й Канади. Цивілізації Східної та Південно–Східної Азії. Постіндустріальна (інформаційна) цивілізація. Цивілізаційні виміри українського суспільства.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми й засоби оцінювання
РН7. Розуміння основних напрямків розвитку сучасної системи вищої освіти.	Лекція з проблемним викладом. Пояснення, опрацювання наукових досліджень, аналітичний метод, синтетичний метод, навчальні дискусії, створення ситуацій пізнавальної новизни, самостійна робота студентів тощо.	Поточний контроль: практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань, аналіз відео). Підсумковий контроль: залік (письмова робота).
РН9. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у своїй науковій діяльності, організації та проведенні навчальних занять, управлінні науковими проектами тощо	Пояснення, практична робота, спостереження і аналіз випадків, навчальні дискусії, аналітичний метод, синтетичний метод, створення ситуації зацікавленості, частково-пошуковий метод.	Поточний контроль: практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань, аналіз відео). Підсумковий контроль: залік (письмова робота).
РН10. Здатність професійно стежити за новітніми вітчизняними та світовими науковими публікаціями, для використання їх у своїй науковій та педагогічній діяльності.	Пояснення, семінар з проблемним викладом, аналіз джерел, створення ситуації зацікавленості, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, самостійна робота студентів.	Поточний контроль: практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань, аналіз відео). Підсумковий контроль: залік (письмова робота).
РН11. Вміння здійснювати аналітичний підхід до дослідження різних галузей історичної науки та археології.	Лекція з проблемним викладом. Пояснення, аналітичний метод, метод компаративістики, аналітичний метод, синтетичний метод, навчальні дискусії, створення ситуацій пізнавальної новизни, самостійна робота студентів тощо.	Поточний контроль: практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань, аналіз відео). Підсумковий контроль: залік (письмова робота).
РН12. Здатність професійної орієнтації у політичних подіях та основних напрямках історичного розвитку світової та вітчизняної історії.	Пояснення, семінар з проблемним викладом, аналіз джерел, створення ситуації зацікавленості, частково-пошуковий метод, виконання індивідуальних навчальних завдань, самостійна робота студентів.	Поточний контроль: практичний контроль (виконання практико-орієнтованих завдань, аналіз методологічної бази). Підсумковий контроль: залік (письмова робота).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ФОРМ І ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені

Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі екзамену, заліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи (КР), загальний бал рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено проходження навчальної практики (НП), загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + НП) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; НП = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи та проходження навчальної практики, загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР + НП) / 3$, де ЗБ = 100 балів; КР = 100 балів; НП = 100 балів.

	Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента		
Ви ди на вч ал ьн ої дія ль но сті зд		Змістовна тема 1. Т1.-Т6.	
	Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):		
	Підбір і розробка різних видів завдань на розвиток навичок та умінь з кожного виду діяльності та проведення їх на практичному занятті.	10	
	Підготовка презентації.	10	
	Моделювання й розробка структурно-логічних схем.	10	
	Самостійна робота здобувача		

об ув ач а, які пі дл яг аю ть оц ін юв ан ню	(максимальний сумарний бал – 30):	
	Цивілізаційний аспект культур Кукутені-Трипілля	10
	Цивілізаційний простір норман-вікінгів	10
	Цивілізаційні виміри українського суспільства	10
	Підсумковий контроль: залік (максимальний бал – 40)	
	Загальний бал (максимальний бал – 100)	

ОЦІНЮВАННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вид діяльності	Критерії оцінювання
Підбір і розробка різних видів завдань на розвиток навичок та умінь з кожного виду діяльності та проведення їх на практичному занятті.	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконанні відмінно, відповідають сучасним методичним вимогам і мають чітку мету для кожного виду діяльності; використання інтерактивних та інноваційних завдань сприяє належному аналізу цивілізаційного підходу до історії людства та основних складових цивілізаційної приналежності країн і народів.</p> <p>8-9 балів – завдання виконанні добре, відповідають методичним вимогам, але не всі завдання інтерактивні або диференційовані; завдання ефективні для розвитку навичок, але вимагають певної корекції.</p> <p>7-5 балів – завдання виконанні задовільно, на посередньому рівні, без врахування усіх необхідних елементів.</p> <p>4-1 бал – виконано недостатньо завдань, котрі не відповідають поставленим цілям, або ж не розкривають всі види діяльності; відсутність інтерактивності або інноваційних підходів, не вміння провести їх на практичному занятті.</p> <p>0 балів – відсутність виконаних завдань, або ж вони не відповідають встановленим вимогам.</p>

Підготовка презентації.	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – у поданій презентації завдання відбито глибоке розуміння та усвідомлення навчального матеріалу; використано новаторські, творчі ідеї та методика щодо цивілізаційного підходу в історії людства й основних складових цивілізаційної приналежності країн і народів.</p> <p>8-9 балів – подана презентація показує добре усвідомлення теми, але можуть бути деякі неточності або упущення; присутні креативні елементи, проте їхня новизна не так виразно демонструє знання сутність цивілізаційного підходу до історії людства та основних складових цивілізаційної приналежності країн і народів.</p> <p>7-5 балів – подана презентація завдання демонструє деяке розуміння теми, але має серйозні прогалини знання цивілізаційного підходу до історії людства.</p> <p>4-1 бал – подана презентація завдання не відповідає основним вимогам і стандартам; відсутні будь-які елементи креативності; матеріал подається стандартно; інформація викладена не зрозуміло.</p> <p>0 балів – презентацію цивілізаційного підходу до історії людства та основних складових цивілізаційної приналежності країн і народів не надано, або ж вона не містить жодної змістовної інформації.</p>
Моделювання й розробка структурно-логічних схем.	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано відмінно; відслідковується повнота та розуміння навчального матеріалу; моделювання цивілізаційного підходу до історії людства та основних складових цивілізаційної приналежності країн і народів здійснено належним чином. Здобувач демонструє навички ефективної й аргументованої розробки структурно-логічних схем.</p> <p>8-9 балів – завдання виконані добре, але не в повній мірі. У ході виконання завдання допускалися певні помилки. Моделювання цивілізаційного підходу до історії людства та основних складових цивілізаційної приналежності країн і народів здійснено не в повному обсязі. Здобувач демонструє певним чином обґрунтовані розробки структурно-логічних схем.</p> <p>7-5 балів – завдання виконані задовільно, без належного розуміння й креативного підходу. У ході моделювання цивілізаційного підходу до історії людства та основних складових цивілізаційної приналежності країн і народів допускалися помилки. Здобувач демонструє деякі розробки структурно-логічних схем.</p> <p>4-1 бал – завдання виконані неповно, на низькому рівні з помилками, очевидне поверхове розуміння моделювання цивілізаційного підходу до історії людства. Здобувач демонструє незначні розробки структурно-логічних схем.</p> <p>0 балів – завдання не виконано або наданий матеріал не відповідає вимогам.</p>
Цивілізаційний аспект культури Кукутені-Трипілля	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано на відмінно; всебічно продемонстровано сучасну методологію й належне розуміння цивілізаційного аспекту культури Кукутені-Трипілля.</p> <p>8-9 балів – завдання виконано добре; певним чином продемонстровано сучасну методологію й деяке розуміння цивілізаційного аспекту культури Кукутені-Трипілля.</p>

	<p>7-5 балів – завдання виконано задовільно; сучасну методологію та розуміння цивілізаційного аспекту культури Кукутені-Трипілля посередньо.</p> <p>4-1 бал – завдання виконано недостатньо; розуміння цивілізаційного аспекту культури Кукутені-Трипілля виявлено слабо.</p> <p>0 балів – відсутність виконаних завдань, або ж вони не відповідають встановленим вимогам.</p>
Цивілізаційний простір норман-вікінгів	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано відмінно, відповідає сучасній методології; використання новітньої історіографії сприяє належному аналізу цивілізаційного простору норман-вікінгів.</p> <p>8-9 балів – завдання виконано добре, загалом відповідає сучасній історіософській методології, але не всі чинники цивілізаційного простору норман-вікінгів обґрунтовано належним чином.</p> <p>7-5 балів – завдання виконано задовільно, на посередньому рівні, без врахування усіх чинників цивілізаційного простору норман-вікінгів.</p> <p>4-1 бал – завдання виконано недостатньо; характер цивілізаційного простору норман-вікінгів висвітлено слабо.</p> <p>0 балів – відсутність виконаних завдань, або ж вони не відповідають встановленим вимогам.</p>
Цивілізаційні виміри українського суспільства	<p>Максимально 10 балів:</p> <p>10 балів – завдання виконано відмінно; відповідає сучасній методології; характеристики цивілізаційних вимірів українського суспільства здійснено належним чином.</p> <p>8-9 балів – завдання виконано добре, але не в повній мірі; цивілізаційних вимірів українського суспільства здійснено не в повному обсязі.</p> <p>7-5 балів – завдання виконано задовільно, без належного розуміння й креативного підходу. У ході характеристики цивілізаційних вимірів українського суспільства допускалися певні помилки.</p> <p>4-1 бал – завдання виконано неповно, з упущеннями й помилками; характеристики цивілізаційних вимірів українського суспільства здійснено поверхово.</p> <p>0 балів – завдання не виконано або наданий матеріал не відповідає вимогам.</p>

Підсумковим контролем на освітньому компоненті є усний **залік**, на його складання надається 40 балів. Залік включає 2 теоретичні питання (максимально по 10 балів за кожне), та 10 тестових завдань (по 2 бали за вірну відповідь) з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	Оцінювання теоретичного питання, практичного завдання	За 40 бальною шкалою

Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	відмінно	9-10	36-40
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	8	33-35
Достатній рівень Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.	добре	6-7	30-32
Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	5	27-29
Початковий рівень Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.	задовільно	3-4	24-26
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю повторного складання)	2-3	21-23
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим повторним вивченням освітнього компонента)	0-1	1-20

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики, диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/lgwzd>

Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ, а також в telegram-групах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна:

1. Берк П. Вступ. Нова історія: її минуле і майбутнє // Нові перспективи історіописання / за ред. Пітера Берка ; [пер. з англ. Т. та А. Портнових ; наук. ред. Ю. Павленко]. К.: Ніка-Центр, 2004. С. 8–35.
2. Білорус О.Г. Глобалізація і національна стратегія України. К.: ВО «Батьківщина», 2001. 300 с.
3. Джеджора О. Історія Європейської Цивілізації: частина I : до кінця XVIII століття. Львів: Вид-во ЛБА, 1999. 448 с.
4. Кримський С.Б. Цивілізаційний розвиток людства. К. : Фенікс, 2007. 316 с.
5. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: соціокультурний розвиток людства навч. посібник. К.: Либідь, 1996. 360 с.
6. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч. пос. для вузів. К.: Либідь, 2001. 3-те вид. 360 с.

7. Терещенко Ю.Л. Україна і європейський світ / Нарис історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. К.: Перун, 1996. 496 с.

Додаткова:

8. Алексеєнко І. Світові цивілізації в історичній динаміці // Політичний менеджмент. 2003. № 3. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11639/16-Alekseenko.pdf?sequence=1>
9. Боршарт К.-Д. Абетка Законодавства європейського співробітництва /; пер. з англ. пер. англ. В. Мардак. К.: Представництво Європейської Комісії в Україні, 2001. 112 с.
10. Головаха Є. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005–2009. К.: Інститут соціології НАН України, 2010. 118 с.
11. Космина В.Г. До питання про стильову єдність локальної цивілізації // Культурологічний вісник: науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя: Просвіта, 2010(I). Випуск 24. С. 38–44.
12. Космина В. Історичне джерело в цивілізаційному аналізі історії // Історичний журнал. 2010(II). № 1–3. С. 121–130.
13. Космина В.Г. Історичний метод Освальда Шпенглера // Український історичний журнал. 2006(I). № 6. С. 189–203.
14. Космина В. Історичний факт у цивілізаційному аналізі історії // Історичний журнал. 2008 (I). № 1. С. 47–62.
15. Космина В. Історія та історична наука в органістській інтерпретації М. Данилевського // Історичний журнал. 2006(II). № 4. С. 47–54.
16. Космина В.Г. Методологічні контрверзи «Дослідження історії» А.Тойнбі // Український історичний журнал. 2007(I). № 5. С. 145–158.
17. Космина В.Г. Органістська методологія в теоріях локальних цивілізацій // Культурологічний вісник: науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. Запоріжжя: Просвіта, 2007(II). Випуск 18. С. 34–40.
18. Космина В. Г. Теорія культурно-історичних типів М. Данилевського й методологія історії // Український історичний журнал. 2006(IV). № 1. С. 183–196.
19. Космина В.Г. Цивілізаційний аналіз історії в світлі системної теорії Н. Лумана // Український історичний журнал. 2010(IV). № 1. С. 165–178.
20. Мак-Нил У. Цивілізація, цивілізації и мировая система // Цивілізації: Випуск 2. 1993. С. 18–26.
21. Новикова Л.И. Цивілізація как идея и как объяснительный принцип исторического процесса // Цивілізації: Випуск 1. 1992. С. 9–26.
22. Ситник О. М. До питання культурно-цивілізаційного підходу у розвитку політико-правових вчень. *CARPATICA-KARPATYKA*: збірник наукових праць. Ужгород, 2001. Вип. 12. С. 287-302.
23. Ситник О. М. Криза сучасного глобалізованого світу в контексті відродження національного традиціоналізму / О. М. Ситник // Мультикультуралізм як політико-правове явище: виклики глобалізованого світу: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 29 січня 2016 р.) / За ред. М. П. Недюхи. – К.: ТОВ «Арт-технологія». – С. 122-129.
24. Ситник О. М. Проблема культурно-цивілізаційного та періодизаційного підходів у вивченні історії політико-правових вчень / О. М. Ситник, Д. Д. Білий, І. Г. Каретніков // Наука. Релігія. Суспільство. – ДДШІ, Донецьк. – 2000. – № 2. С. 111-112.

25. Ситник О. М. Специфіка та роль традицій на теренах Кореї / О. М. Ситник // Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 16 травня 2016 р.: зб. наук. праць / за ред. Л.М. Даценко. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016 р. – С. 266-272.
26. Ситник О. М. Цивілізаційні витоки та унікальність археологічної культури Кукутені-Трипілля / О. М. Ситник // «Кукутені-Трипілля: шлях до ЮНЕСКО»: зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної наукової конференції (м. Черкаси, 15–16 лютого 2018 року).

Електронні ресурси

1. Бібліотека ім. В. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Бібліотека ім. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
3. Електронний каталог бібліотеки МДПУ імені Богдана Хмельницького. URL: <http://ver.mdpu.org.ua>
4. Методологія науки – Fajr. URL: sites.google.com/site/fajrru/Home/scientific

Публікації з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет:

1. Баган О. Rossica: російська цивілізація в історіософських інтерпретаціях: нариси. Відп. ред. Олександр Ситник. Мелітополь-Тернопіль: Науково-дослідний центр імені Дмитра Донцова; ТОВ «Видавництво Крила», 2022. 128 с.
2. Ситник О. Археологічна культура Кукутені-Трипілля: цивілізаційний вимір - Cultura "Cucuteni-Tripolie": aspectul civilizațional Archaeological culture of Cucutene-Tritpoli: civilization aspect. *Relații Româno-Ucrainene. Istorie și contemporaneitate - Румунсько-Українські відносини. Історія та сучасність*. Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2021. С. 11–26.
3. Смолій В. А., Ситник О. М. Відродження традицій української державності на українських землях у складі Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (др. пол. XVIII – пер. чв. XX ст.). *Українська державність: історико-правничі нариси*. Нарис п'ятнадцятий / за заг. ред. В. А. Смолій. Київ: Юридичне видавництво «Право України», Всеукраїнська правозахисна організація «Меморіал» імені Василя Стуса, 2021. С. 391–421. **Розділ у колективній монографії.**
4. Sytnyk O. M. Ukrainian-polish political relations in the context of opposing imperial encroachments from Russia. *Chronology in the timeline of historical knowledge: collective monograph*. Lviv-Toruń: Liha-Pres, 2019. С. 120–134. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-138-4/120-134>
5. Sytnyk O., Sizarev K. INNOVATIVE EXPERIENCE OF RETHINKING THE THRACIAN HERITAGE (book review: Рабаджиев К. Елински мистерии в Тракия (Опит за археологически прочит) Университетско издателство София «Св. Климент Охридски». 2002. 209 с.). *Humanitarian paradigm*. 1(4) 2021. С. 88-91.